

«ΚΑΤΑΤΑΣΙΝ ΑΠΟ ΚΛΙΜΑΚΑ»

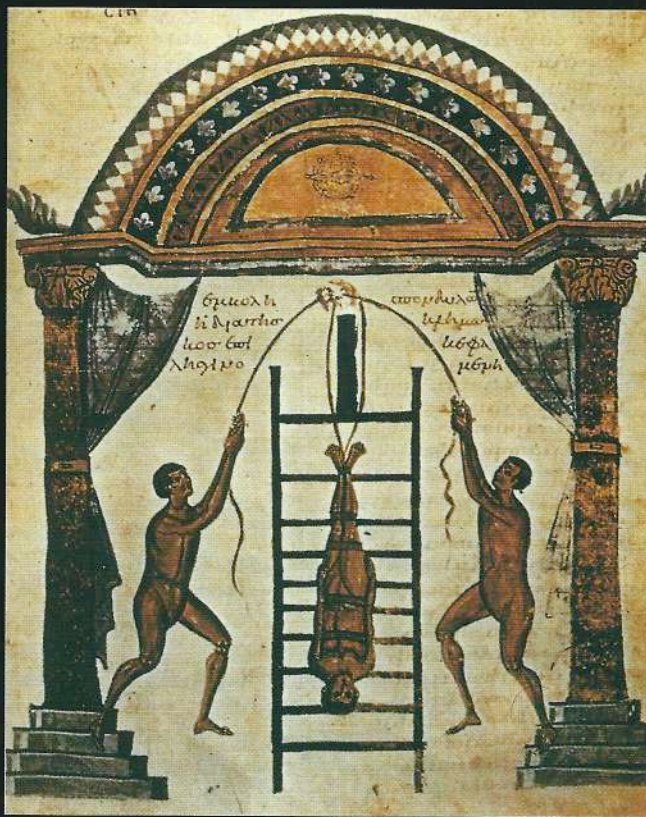
ΑΠΑΛΕΙΨΗ ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΣΕΩΝ ΣΠΟΝΔΥΛΙΚΗΣ ΣΤΗΛΗΣ

Μερικές αρχαία εντυπωσιακές τεχνικές για τη θεραπεία οστεοπαρομορφώσεων, όπως ανατάξεις εξασθημάτων της σπονδυλικής στήλης, του ώμου, της κάτω γνάθου, του γόνατος και του αγκώνα, συναντά κανείς σε μια σειρά απεικονίσεων της βυζαντινής εποχής που εικονογραφούν το διδακτικό ιατρικό υπόμνημα του Απολλωνίου από το Κίτιο (1ος αιώνας π.Χ.). Το τρίτομο υπόμνημα, με τον τίτλο «Περί άρθρων» («Σχετικά με τις αρθρώσεις»), συντάχθη γύρω στο 70 π.Χ. στην Αλεξάνδρεια και σώζεται σε βυζαντινό χειρόγραφο του 9ου-10ου αιώνα μ.Χ. Το έργο εκδόθηκε στα νεότερα χρόνια από τον H. Schone (Apollonius von Kitium, Illustrierter Kommentar zu der hippokratischen Schrift *Περί άρθρων*, mit 31 Tafeln in Lichtdruck, Λειψία 1896). Η εικονογράφηση ιατρικών εργασιδίων υπήρξε μία από τις πολλές σπουδαίες ενασχολήσεις της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας. Η παράσταση που παρουσιάζεται εδώ παριστάνει θεραπεία τραυματισμού της σπονδυλικής στήλης με διάταση (κατάτασιν) και, όπως οι υπόλοιπες απεικονίσεις που προέρχονται από το βυζαντινό υπόμνημα του Απολλωνίου, είναι προσαρμοσμένη από τον Βυζαντινό εικονογράφο στις εικονογραφικές απαιτήσεις στις εποχές του: το όλο συμβάν διαδραματίζεται κάτω από μια μεγάλη μεσαιωνική αψίδα που την υποβασιάζουν βυζαντινοί κίονες. Εντούτοις, η παράσταση είναι αρχαία διδακτική και μαζί με τις αρχαίες αναφορές μάς βοηθά να αναπλάσουμε αυτόν τον εντυπωσιακό, αν και εξαιρετικά επικίνδυνο, τρόπο ίασης.

Ο ασθενής που έπασχε από κύφωση δένεται σφιχτά σε μια κλίμακα με το κεφάλι προς τα κάτω («εμβολή σπονδύλων δια της κλίμακος επί κεφαλής γινομένης»). Εν συνεχεία, η κλίμακα σηκώνεται στον αέρα από τη σκεπή ενός σπιτιού ή από την κορυφή ενός υψηλού πύργου και αφήνεται να πέσει βίαια στο έδαφος, ούτως ώστε η δόνηση να θεραπεύσει την κύφωση. Είναι κατανοητό πόσο επικίνδυνο ήταν το όλο εγχείρημα. Απαυτούσε ένα ιδιαίτερα εκπαιδευμένο προσωπικό, το οποίο έπρεπε να προσέξει ώστε το σχοινί να ξετυλιχθεί κατά τέτοιον τρόπο, ώστε η κλίμακα να πέσει κάθετα. Ο συγγραφέας ωστόσο της πραγματείας «Περί άρθρων εμβολής» δείχνει φανερά προαιτελημένους απέναντι σε τέτοιες πρακτικές ίασης γράφοντας σχετικά: «Η κατάτασις ασθενών από την κλίμακα δεν έχει α-

κόμη καταφέρει να θεραπεύσει κανέναν, εξ' όσων εγώ γνωρίζω. Οι γιατροί που χρησιμοποιούν αυτήν τη μέθοδο είναι κυρίως εκείνοι οι οποίοι έχουν την επιθυμία να συναρπάσουν, και μόνο, ένα μεγάλο πλήθος. Και αυτό διότι γι' αυτό το είδος των ανθρώπων μια τέτοια διαδικασία προκαλεί την έκπληξη και τον θαυμασμό, καθώς βλέπουν μπροστά τους έναν άνθρωπο, είτε κρεμασμένο στον αέρα, είτε αθούμενο στο έδαφος, είτε οποιοδήποτε τέτοιου είδους θέαμα. Επίσης, αυτό ανήκει στα θεάματα τα οποία τιμούν πάντοτε, χωρίς να ενδιαφέρονται καθόλου για το αποτέλεσμα της επέμβασης αυτής, εάν δηλαδή είναι θετικό ή όχι... Προσοπικά, ντρέπομαι να χρησιμοποιώ τέτοιου είδους θεραπευτικές πρακτικές για τον λόγο ότι τέτοιου είδους τρόποι δράσης είναι περισσότερο αποτέλεσμα δράσης απατεώνων» (Περί άρθρων εμβολής, κεφ. 42). Ο ιπποκρατικός συγγραφέας καταδικάζει και κατηριάζει λοιπόν τις προσπάθειες κάποιων «ιατρών» να εντυπωσιάσουν και να αποκτήσουν πελατεία και προτάσσει το συμφέρον και την ασφάλεια του ασθενούς. Σε άλλο σημείο της πραγματείας όμως, όταν περιγράφει τη διαδικασία θεραπείας εξασθημάτων των μηρών με τον ίδιο τρόπο, το κρέμασμα δηλαδή

του ασθενούς με το κεφάλι προς τα κάτω από μια δοκό του σπιτιού, παραδέχεται πως η διαδικασία είναι καλή και αποτελεσματική «διότι αντιμετωπίζει την κατάσταση με φυσιολογικό τρόπο και σύμφωνα με τη φυσική θέση των οστών». Παρόλα αυτά, δείχνοντας την απέχθειά του στην προσπάθεια εντυπωσιασμού, συνεχίζει: «και αυτή η διαδικασία βέβαια ενέχει κάτι το θεατρικό γι' αυτόν ο οποίος τρέπεται να πραγματοποιεί επίδειξη της ιδιοφυΐας του με τέτοιου είδους θεάματα» (Περί άρθρων εμβολής, κεφ. 70). Φαίνεται λοιπόν πως ο Απολλώνιος, αν και δεν παραγνωρίζει την αποτελεσματικότητα τέτοιων, επικίνδυνων πάντως, μεθόδων, τάσσεται εντούτοις αντίθετα με κάθε προσπάθεια εντυπωσιασμού του κοινού μέσω τέτοιων μεθόδων. Για εκείνον, αυτό που προέχει είναι το ήθος του γιατρού: «Είναι ντροπή», γράφει, «για κάθε είδους τέχνη και, κυρίως, για την ιατρική να καταφέρνει κάποιος μια μεγάλη συγγέντρωση, ένα μεγάλο θέαμα, έναν ωραίο λόγο και έπειτα τίποτε το αξιομνημόνευτο» (Περί άρθρων εμβολής, κεφ. 44).

«Εμβολή σπονδύλων δια της κλίμακος επί κεφαλής γινομένης» από το εικονογραφημένο υπόμνημα του Απολλωνίου του Κιτιέως στο ιπποκρατικό σύγγραμμα «Περί άρθρων». Βυζαντινό χειρόγραφο του 9ου-10ου αιώνα μ.Χ. (σήμερα βρίσκεται στη Φλωρεντία, Biblioteca Medicea Laurenziana, αρ. Χειρογρ. 74, 7/ η φωτογραφία προέρχεται από το Toellner, τ. 1, σελ. 424).

Δημήτριος Ν. Γαρονφαλής
Δ/τής Σύνταξης -
Αρχαιολόγος